

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Epistola 150

Citation: Holberg, Ludvig: "Epistola 150", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F. J. Billeskov Jansen, Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 140.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holb11val-shoot-workid62565/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

som anføres til at bestyrke dette Paradox, giøre intet til Sagen; thi det er og bliver et ugrundet og forargeligt Paradox; med mindre man kand sige, at der behøves foregaaende Information til at faae Mennesker til at begribe, at Brød kand ikke være Kiød, item at Verdens konstige Skabning kand være af en Hændelse; hvilket man dog seer adskillige forstokkede Mennesker at sige. Der fortælles om Petro Alexiowitz, at da han hørte een at tvivle om Skabningen, spurgte han ham, om han troede, at et Uhrverk kunde være giort af sig selv; og da den anden endnu blev ved sin Tvivlsmaal, sagde han: *Saa maa du være en Slyngell!* og kand man sige, at ingen fornuftigere Conclusion kunde gøres; thi det heeder: *Contra negantem principia non aliter disputandum.* Jeg forbliver etc.

EPISTOLA CL.

*Til Collegium Politicum udi Provincien.
Høyvise Herrer Patrioter!*

Eders Indsigt udi politiske Sager gaær vidt; thi jeg mærker, at I have ikke alleene Fædernelandets udi Særdeelehed, men og heele Europæ almindelige Velfærd for Øyene. N. N. en af Societetets værdige Lemmer skriver mig til, at I nu omstunder arbejde paa at udfinde et sikkert Middel, hvorved Tvist og U-eenighed mellem Riger og Republikver kunde ophøre, og en almindelig bestandig Fred udi Christendommen kunde tilveje bringes. Samme brave Provincial-Statsmand forlanger ogsaa at høre mit Betænkende derover; hvilket jeg ikke veigrer mig ved, dog saaledes, at jeg underkaster det Collegii Correction, og derved acquiescerer. Jeg forkaster ikke aldeles Abbé St. Pierres bekiendte Forslag, skjønt det af mange er bleven vraget og beleed. Jeg holder for, at det i visse Maaender kand antages, men med fornøden Correction. Mine

ringe Tanker ere, at man først gjør Begyndelse med at afskaffe paa eengang de mange Krigs-Raad, hvoraf alle Lande vrimle. Derved spares baade mange Bekostninger, som anvendes paa slige Betienteres Underholdning, og en Vey kand banes til en almindelig Fred udi Christendommen: thi, naar ingen bliver meer salarered for at give Raad udi Krigs-Sager, og Regentere i saa Maade blive Raadvilde, er strax en god Begyndelse giort, og en stor Knude er løset. Dette fornødene Præliminaire haver Abbé St. Pierre ikke i Agt taget, da dog Grundvold til Reformation derved maa legges. Thi, ligesom en fornuftig Medicus, førend han skrider til at fordrive Sygdommen, søger først at rense Maven, paa det at Medicinen desbedre kand virke: Ligeledes maa Politici gaae til Verks, naar de ville reformere Staten; thi Lægekunst og Stats-Videnskab have saadan Rapport med hinanden, at de ere som Sødskende-Børn: og er det derfor, at man paa mange Steder seer Doctores Medicinæ at bruges udi vigtigste Stats-Forretninger. Efterat saaledes en god Grundvold er lagt, og Tønder til Ilden er dæmpet, holder jeg for, at man kand skride til Abbé St. Pierres Forslag, ved at stifte et almindeligt Collegium af Freds-Raad. De sammes Jurisdiction skulde dog alleene bestaae derudi, at de skulde kiende udi Tvistigheder, om de vare gandske uden Grund, eller om de vare saadanne, som kunde ventileres for en Ret. Hvis de funde en af de stridige Parter at ville føre Krig uden mindste Grund og Skin af Ret, skulde de med kloge og kraftige Argumenter give alle Lande saadan Ugrund tilkiende; hvorved Tvistighederne strax vilde udi Fødselen qvæles: thi de fleeste vilde undsee sig at paastaae Prætensioner, hvortil saa mange og fornuftige autoriserede upartiske Dommere ikke have kunnet finde mindste Skin. Hvis derimod Tvistigheder, som de fleeste ere, befandtes Problematiske, skulde de skriftligen give hvert Parties Argumenter tilkiende, og derpaa raade dem til Forløg. Hvis imod Formodning intet dermed kunde udrettes, skulde Sagerne afgjøres ved Tærning-Kast. Jeg tvivler ikke paa,

at de gode Herrer vilde støde sig over dette sidste Middel, og holde for, at det var sikkert, efter Abbedens Forslag at fælde Dom udi Sagerne, end at lade dem komme an paa et blindt Tærning-Kast. Men haver Taalmodighed, og hører, hvorpaa dette Paradox er grundet. Man kand vel sige, at det er u-rimeligt at lade Sager af største Vigtighed, og Prætensioner, som man holder for retmessige, ankomme paa den blinde Lykke: men mon en Krigs-Udfald er ikke lige saa uviss? Hvo som tvivler derom, haver kun at blade udi Historier, for at blive overbevist om, at Krig og Feltslag er ikke andet end Tærning-Kast. Efterdi nu saaledes er beskaffet, og det eene med det andet er ikke andet end at sette sin Ret paa Spill; er det da ikke bedre at underkaste sig det Spill, som er mindst blodigt og kostbart? Der er derfor intet bedre Middel til at conservere en almindelig Fred, end enten at lade Tvistighederne paakindes af en tilfælles og autoriseret Ret, eller at lade den decidere ved Tærning-Kast. Det sidste er dog sikkert, og haver bedre Virkning end det første; Thi man seer af daglig Erfarenhed, at enhver, som for Retten taber en Sag, beskylder Dommeren enten for Uvidenhed eller Partiskhed; Saa at det er troeligt, at, hvis der ingen Ret var uden Appel, saa appellerede de stridende Parter saa længe som de havde Ævne dertil. Anderledes er det ved Tærning-Kast eller andet Spill af Hazard: enhver acquiescerer der ved, og tilstaaer, at hvad hans Contra-Part haver vundet, er en lovlig og retmessig Acquisition. Det var at ønske, at man betienede sig og af samme Middel udi Indenlandske Tvistigheder og Tretter imellem enhver Stads Borgere indbyrdes. Thi, ligesom det er ligesaa uvist, hvorledes Dommen vil fældes udi en Sag, helst for en tallrig Ret, som hvad Øyen der vil falde paa Tærningerne, saa er jo best at terminere Sagerne paa den korteste og mindst kostbare Maade. Jeg siger, helst for en tallrig Ret, hvor det kommer meest an paa Slumpe-Lykke, efterdi Dommene der grunde sig ikke paa Stæmmernes Vægt, men Antall (suffragia non ponderantur, sed numerantur). Hvor ofte

kand det ikke hende sig, at een, som enten ikke fatter en Sag, eller sidder og sover, medens den ageres, dog ved sin Stemme, naar Vota ere lige, udvirker Dommen. Det heeder jo ogsaa ofte, som der staaer i Comœdien: *Jeg er af Meening med Niels Skriver, førend Niels Skriver haver voteret.* Jeg erindrer mig her et Svar, som en vis Dommer engang gav een, der besværgede sig over Rettens Dom: *Vi sidde ikke her, sagde han, saa meget for at skaffe Folk Ret, som for at giøre Ende paa Sagerne.* Dette og andet foraarsager, at enhver der taber sin Sag, declamerer mod Retten, helst naar han haver vundet den for en Under-Ret: hvilket ofte skeer. Hvis man nu lader det komme an paa Tærning-Kast, saa bliver vel Hazarden den samme, men Tiid og Omkostninger spares. Alt hvad, som herimod kand siges, er at det Juridiske Studium i saa Maade reent vilde undergaae: Men det er jo ligesom man vilde sige: hvis en almindelig Fred kunde tilveyebringes udi Verden, vilde Ingenieurs, Canon-Støbere, Sværdfeigere etc. tabe deres Næring; Eller: hvis man kunde hindre Tyverie, vilde Nogle, Dørre, Laase blive til ingen Nytte, og Consequenter Grov- og Klein-Smede derved vilde lide Nød. Hvad andre Indvendinger herimod kand giøres, haaber jeg let at besvare: Dog staaer jeg fra min Meening, hvis den ingen Bifald finder hos de gode Herrer, som see dybere ind udi Stats-Sager, end vi Kiøbsted-Folk, hvilke føre Titler af Etats-Raade, og have Navn af de Værdigheder, som Eder virkeligen tilkomme. Jeg haaber dog, at Publicum engang skionner paa Eders Meriter. Jeg forbliver etc.

P. S. Med sidste Post er intet Nyt af Vigtighed, end det som jeg haver læset udi en skreven Avis, nemlig, at den Engelske Amiral Hadock haver optaget en Fransk Fregatte udi Mare del Zur. Den Frygt, som I gode Herrer haver giort Eder over den Tyrkiske Keysers Bevægelse, kand I reent sette til Side: thi Sultanen tenterer intet mod Christendommen saa hastig; det skal jeg være Mand for. Jeg er ellers eenig med Eder udi den Dom, som I have

fældet over de Franske Generalers Conduite i denne Campaigne. Den gode Kong Ludvig XIV. skulde nu see op, saa vilde der blive et Fandens Examen. En af Eders Lemmer haver ellers nyeligen ladet mig vide, at endeel gamle Aviser ere bortstaalne af Eders Archiv, nemlig en Tome, som indeholdt Aviserne for det Aar 1699, og som var af stor Vigtighed. Jeg skal anvende all Fliid paa at forsyne Eder med samme Aviser igien. Jeg haver ladet spørge derom hos Christian Cassubens Arvinger; men forgieves: Thi man lader alting forkomme, og der er her saa liden Curiositet blant Folk, at man kand frygte for et Barbaries igien og det Politiske Videnskabs totale Undergang, efterdi det fornemmeligen acqvireres ved Avisernes Læsning. Jeg forbliver etc.

EPISTOLA CLVI.

Til **

Saasom dig er tilfalden en liden Capital, hvoraf Renterne neppe ville forslaae til skikkelig Underholdning, saa forlanger du at høre min Betænkning, hvorledes du best kand føre dig saadan Capital til Nytte, og hvorledes du kand faae den sikkerst og fordeelagtigst udsat. Det er vanskeligt udi denne Tilstand at give noget Raad; thi, vil du have meer end simpel Rente, kand du intet sikkert Pant bekomme: Hvis du derimod vil lade dig nøye med den sædvanlige pro Cento, vil Renten neppe være tilstrækkelig til din Udkomst. Du forlanger at vide, om jeg raader dig til at drive Handel med samme dig tilfaldene Capital: Jeg raader dig ikke der fra; men du maa vel overlegge med dig selv, hvad Handel du vil foretage; thi all Handel er slibrig, og er Tilfælde underkasted, hvorved mange ere blevne skildte ved alle deres Midler, og bragte til Bettel-Staven. Jeg haver dog efter din Begiering efterforsket, hvad Handel her i Landet er mindst farlig og meest for-